

SAKMIŲ APIE PASAULIO SUKŪRIMĄ PAPLITIMAS IR PRASMĖ

NIJOLĖ LAURINKIENĖ

Sritiniai, siaurame areale aptinkami tiriamo objekto ypatumai, platesnio – tautinio pobūdžio ir pagaliau – peržengiantys vienos tautos ribas bruožai, žinomi daugelyje pasaulio regionų, – su šiais klausimais nuolat susiduria folkloristas, tyrinédamas tautosakos kūrinio paplitimą bei savitumą. Regioniniai ar tautiniai bruožai, pažvelgus į juos plačiau, kartais pasirodo esą tarptautiniai. Tuomet keliamas klausimas, kodėl ir kaip vienas ar kitas tautosakos kūrinys paplito tam tikroje vietovėje, koks jo ryšys su analogišku kitų tautų folkloru. Todėl šiuolaikinėje folkloristikoje lyginamasis tyrimas tampa vienu pagrindinių metodų.

Nuodugni tautosakos kūrinio ar viso žanro paplitimo analizė daugiau ar mažiau atskleidžia ne vien jo lokalizaciją. Kartais ji padeda nustatyti tiriamojo objekto amžių, kilmę, o neretai praskleidžia ir prasmę. Šitokio metodo reikšmę čia bus mėginama pailiustruoti lietuvių sakmių apie pasaulio sukūrimą analize.

Pagrindinis kosmogoninių sakmių siužeto tipas – pasakojimas, kaip pasaulio pradžioje dievas liepia velniui ar kitam savo pagalbininkui panerti į jūros dugną ir atnešti iš ten žemių. Dievas pasėja atneštas smiltis – randa si lygumos. Velnias, mėgdžiodamas dievą, taip pat bando tai padaryti. Išspjauna burnoje paslėptas žemes – iškyla kalnai, ima telkšoti balos (LPK 3005). Kai kurie šio siužeto tipo tekstai pratęsti pasakojimu, kaip velnias dievą, sukūrusį salą, nori paskandinti. Velnias paima dievą už kojų ir velka į vandenį. Bet sala vis didėja, vanduo traukiasi tolyn, ir velnias neįstengia paskandinti dievo (LTR 2368/121/; LTR 2991/38/ ir kt.).

Kitas sakmių apie pasaulio kūrimą siužeto tipas apima tekstus, kuriuose nepasakojama, kaip velnias nardo į marių dugną. Šiose sakmėse aiškinama, kas pasidaro, kai velnias/spjudas išspjauna žemes iš burnos ar tiesiog jas pasėja. Sakoma, kad atsiranda daug akmenų. Jų be perstojo daugėja. Dievas sumano užleisti šaltį ar kitaip sustabdo akmenų augimą (LPK 3015).

Lietuvių kosmogoninės sakmės išsamiai nebuvo tyrinėtos. Jas yra aptarusi B. Kerbelytė straipsnyje „Sakmės ir padavimai apie pasaulio kilmę“. Autorė atskleidė šių sakmių santykį su krikščionybe, ryšį su kitų tautų pana-

šaus turinio kūriniams. Daroma išvada, kad sakmės atsirado dar pagonybės laikais¹. Sakmės apie pasaulio sukūrimą yra lietuš N. Vėlius knygoje „Chtoniskasis lietuvių mitologijos pasaulis“. Remiantis šiomis sakmėmis, čia pagrindžiama ir iliustruojama velnio kaip pasaulio kūrėjo funkcija².

Kosmogoniniai pasakojimai pasklidę pasaulyje plačiai – žinomi Europoje, Azijoje, Šiaurės Amerikoje ir Vakarų Afrikoje³. Tokių sakmių turi artimiausi mūsų kaimynai latviai bei slaviai. Kaip sakmės apie pasaulio sukūrimą atsirado Lietuvoje – ar jos gyvuoja čia nuo seno, ar atkeliavo iš kur nors kitur, – sunku pasakyti. Galima įtarti, kad jos atklydo pas mus iš slavų ar ugrofinų, su kuriais baltai artimai bendravo. Mat lietuvių sakmės turi panašumų su šių tautų pasakojimais apie pasaulio kūrimą. Vis dėlto šią prielaidą reikėtų vertinti rezervuotai, atsižvelgiant į sakmių apie pasaulio sukūrimą paplitimo ypatumus pačioje Lietuvoje. Kaimyninių tautų kontaktai paprastai paveikia jų periferinius arealus. Tuo tarpu sakmės apie pasaulio sukūrimą gyvavusios beveik visoje Lietuvoje. Kosmogoninės tematikos sakmių užrašyta didžiojoje Lietuvos dalyje: rytų Lietuvoje, Dzūkijoje, Suvalkijoje, vidurio Lietuvoje, Žemaitijoje. Tiesa, sakmės šiuose regionuose telkiasi netolygiai, o kai kuriose iš jų užfiksuoti variantai turi specifinių bruožų. Tie ypatumai veikiausiai atsirado vėlesniais laikais, ypač dėl krikščionybės įtakos. Rytų ir pietų Lietuvoje populiarus siužetas apie tai, kaip Dievas/Dievo motina nusimuša į akmenį kojos pirštą ir pasako: „Kad jūs nebeaugtumėt!“ Akmenys nustoja augti (LTR 895/92/; LTR 4312/36/; LMD I 474/592/ ir t. t.). Beje, tokio turinio sakmė žinoma ir Baltarusijoje⁴. Tad motyvas, kaip Dievas nusimuša į akmenį kojos pirštą, galėjo būti kuriamas dideliame – ne tik Lietuvos rytinę bei pietinę dalį, bet ir Baltarusijos teritoriją apimančiame plote. Dzūkijoje užrašyti variantai patyrė bene didesnę krikščionybės įtaką negu kitur Lietuvoje. Šiame regione būdingoji pradžia apie pasaulį iki jo kūrimosi – „Buvo tik vanduo“ (LTR 2991/38/) – kartais pakeičiama įvadu apie Adomą ir Ievą: „Kadu žemėj apsigyvena Adomas su Ieva“ (LTR 1714/874/; žr. taip pat LTR 2560/294/; LTR 1167/492/). Pabrėžtina, kad senesnę, pilnesnę pavidalą išlaikiusių sakmių su nardymo motyvu daugiausia užrašyta vidurio Lietuvoje (Šiaulių, Panevėžio apskrityse). Tarp visų sakmės užrašymų nemaža yra XIX a. pabaigos – tokių žymių tautosakos rinkėjų kaip M. Slančiauskas, M. Davainis-Silvestraitis, E. Volteris. Manytina, kad sakmės apie pasaulio sukūrimą Lietuvoje gyvavo nuo seno. O jei ir atkeliavo iš kur, tai buvo čia prigijusios jau praėjusio šimtmečio antroje pusėje ar ir gerokai anksčiau.

Lietuvių sakmės apie pasaulio sukūrimą gali būti laikomos kosmogoniniu mitu. Tai aiškiai įrodo tam tikri šių sakmių ypatumai. Pagrindinis jų – pats nagrinėjamo teksto turinys, išryškinantis taip reikšmingą šiam mitui kūrimo motyvą. Kitas svarbus argumentas – sakmės etiologiškumas. Paaiškinti, kaip kas atsirado, o ypač svarbiausi visatos elementai, yra viena pagrindinių mito funkcijų. Kosmogoniniai mitai dažniausiai susiję su tam tikru laiku – metų pradžios periodu, kai simboliškai būdavo pakartojamas pasaulio sukūrimas. Būtų galima priminti ukrainiečių kalėdinę dainą apie pasaulio sukūrimą, kurioje yra paukščių nardymo motyvas. Joje dainuojama, kad pasaulio pradžioje vidury jūros jovaras stovėjo. Ant jovaro – trys karveliai. Jie tarėsi, kaip sukurti pasaulį: „Nusileisime į jūros dugną, parsineši-

me smulkaus smėlio. Smėlį pasėsime – atsiras juoda žemelė. Pasiėksime auksinį akmenį – atsiras dangus su šviesia saule, aušrine ir skaisčiomis žvaigždėmis“ (KŠČ, p. 43). Trijų karvelių ant augalo motyvas pasitaiko ir lietuvių dainose (LTR 807/1528/), tačiau jis jungiamas su kitokio turinio motyvais. Ukrainiečių daina apie nardančius balandžius būdavo dainuojama apie Kalėdas, t.y. metų pradžią žyminčios šventės metu.

Lietuvių sakmėse apie pasaulio pradžią Kalėdos taip pat minimos. Sakmės apie nepaliaujamą akmenų augimą kai kuriuose variantuose sakoma, kad, atėjus Kalėdoms, jie nustoja augti: „Akmenys rados iš žemės ir augo lig Kristaus užgimimo. Jėzus gimė per Kalėdas, griausmas užgriaudė, ir akmenys nustojo augę“ (LTR 952/44/). Kituose variantuose priežastys, dėl kurių baigiasi akmenų augimas, yra tokios: Dievas užleidžia šaltį arba šalną (LTR 2795/154/; LTR 724/78/; LMD I 327/1/), Dievas įsako akmenims nebeaugti (LMD I 1005/51/; LTR 1484/59/). Akmenys auga, kol jų nepavadina vardu (LTR 812/55; LTR 1488/66/), kol Dievas ar Dievo motina nenusimuša piršto (LTR 1487/16/; LTR 2411/184/; LMD I 474/52/). Ypač dėmesio verti tie variantai, kuriuose sakoma, kad akmenys augo iki perkūnijos (3 variantai: LTR 952/44/; LTR 952/53/; LTR 2376/32/), iki Kalėdų / Kristaus gimimo (5 variantai: LTR 398/155/; LTR 1158/224/; LTR 1284/58/; LTR 1289/131/; LTR 1485/63/). Kalėdos arba perkūnija (variante LTR 952/44/ kartu minimos abi priežastys) laikoma riba, ties kuria baigiasi velnio galia. Juk daugumoje variantų sakoma, kad akmenys buvo sėjami velnio (LMD I 327/1/; LTR 1478/17/; LTR 2429/108/), kad tai – pražūtingas žemei reiškinys (akmenys nuklotų visą žemę). Kai kuriose sakmėse teigiama, kad akmenys nustoja augti Dievui nugalėjus velnią: „Todėl dabar akmenys nebeauga, kad Dievas pergalėja velnių“ (LTR 1912/11/8/). „Kai Dievas nugalėjo Liuciperių, tai sulauke ir akmenų augimų“ (LTR 2429/108/). Kaip žinoma, perkūnija tikėjimuose interpretuojama kaip dievo Perkūno kova su velniu, kad jos metu Dievas velnius muša (LTR 739/11/; LTR 1001/491/). Tuomet perkūnijos paminėjimas sakmės apie velnio skatinamą akmenų augimą variantuose atrodytų visiškai suprantamas ir pagrįstas. Įdomu ir tai, kad perkūnija ar griaustinis, o drauge ir Dievo kova su velniu, kaip rodo analizuojamos sakmės, taip lemtingai reiškiasi per Kalėdas. Juk Kalėdų periodas kadaise lietuvių buvo laikomas naujųjų metų pradžia.

Lietuvoje žinomi padavimai apie istorinę asmenybę Čičinską (KbPK 107A). Padavimuose pasakojama, kad Čičinskas buvo bedievis, piktas, žiaurus kunigaikštis, be gailėsčio tyčiojęsis iš žmonių ir juos kankinęs. Kalėdų rytą jį nutrenkia perkūnas (LMD I 158/1/; LMD I 814/4/; LTR 1675/34a/ ir kt.). Sakoma, kad Čičinskas buvęs „žemės dievaitis“ (LMD I 158/1/), kad Čičinsko kalnas – negera vieta, joje vakarais renkasi dvasios, pakaruokliai, raganos. Kartą pro tą kalną vėlai vakare ėjęs siuvėjas pasuko į kalne esantį urvą. Viduje pamatė ponaičius su viena skylė nosyje. Tarp jų sėdėjo Čičinskas (LMD I 171/1/). Čičinsko velniška prigimtis grindžiama ir aiškinimais, kas liko iš jo dvaro: bala (LTR 2368/42/), kalnelis, kuriame – skylė (LTR 2411/151/). Tad, remiantis padavimais apie Čičinską, galima daryti išvadą, kad velniškoji būtybė užmušama perkūno Kalėdų rytą. Tai jau antras čia pateikiamas faktas apie perkūnijos pasireiškimą per Kalėdas ir kad tas jos daromas poveikis pirmiausia nukreiptas prieš chtonišką būtybę – velnią.

Lietuvių sakmėse apie pasaulio sukūrimą Kalėdos tik paminimos ke-
liuose variantuose. Apibrėžtas sakmių pasakojimo laikas nepaliudytas. Ta-
čiau Kalėdų ir perkūnijos paminėjimas šiuose tekstuose reikšmingas, ir prie
to dar čia teks sugrįžti.

Vienas skiriamųjų kosmogoninio mito bruožų yra ne tik ypatingas ry-
šys su *ab initio* laiku, bet ir specifiška šiuose mituose vaizduojama vieta.
Lietuvių sakmėse apie pasaulio sukūrimą apibūdinant erdvę remiamasi ti-
piškomis kosmogoniniams mitams semantinėmis klišėmis ir stilistinėmis
priemonėmis. Pradinė pasaulio padėtis nusakoma neigimais: „Kai dar nebu-
vo dangaus nei žemės, dievas su velniu vaikščiojo ant vandens paviršiaus“
(BsV p. 280, Nr. 3); „Sako, pradžioje, prieš sutvėrimo pasaulio, kol dar nieko
nebuvo, tiktai vieni vandenys visur“ (LTR 1973/4/). Vienas dominuojančių
parametrų, kuriuo apibūdinamas nebuvimas, – vanduo: „Nebuvo nieko, tik
vanduo“ (LTR 2991/38/); „Visa žemė buvo vandens apsėmt“ (LTR 2368/
121/). Kartais nebūtis – tai dar ir rūkas, migla, tamsa, amorfinė masė: „Se-
niai dar labai seniai, kol dar nebuvo nieko, nei žemės, nei dangaus, o tik
rūkas ir vanduo, Viešpats Dievas su šv. Mikalojumi <...> išmislijo, kad rei-
kia sutvert žemę“ (LTR 1560/20/); „Labai seniai, kuomet nebuvo dar pasau-
lio, gyveno tiktais vienas Dievas. Jisai gyveno miglose“ (LMD I 513/11/);
„Nu pat pradžios sveto, kad dar neko matomo nebuvo, o visur tamsu ir keip
kisielius susimaišęs su tirštumu skystums“ (LMD I 1000/32a/).

Lietuvių sakmių kai kuriuose variantuose pasaulio kūrimas skirstomas
etapais. Pasakojama, kad iš pradžių sutveriamas dangus ir vandenys, o pas-
kui atsiranda žemė (LTR 1580/455/). Kitur aiškinama, kad reljefas pradeda-
mas kurti tik po to, kai žemė buvo atskirta nuo vandens (LTR 3783/444/).
Žemės, dangaus, vandenų atskyrimas yra vienas būdingiausių pirminių kos-
mogoninių procesų daugelyje pasaulio kūrimo mitų. Esminių universumo
elementų išskaidymas – tolesnio, detalesnio pasaulio kūrimo sąlyga.

Kosmogoniniuose mituose paprastai figūruoja personažas, kuris atlieka
kūrėjo, kūrybinio akto skatintojo vaidmenį. Lietuvių sakmėse tie pasaulio
kūrėjai – dievas ir velnias. Jie ir vaizduojami nebūtį manifestuojančios bū-
ties fone: „Dievas kartą vaikščiojo ant vandens drauge su nelabuoju velniu“
(BsV p. 280); „Nebuvo nieko, tik vanduo. Tais vandenimis yrėsi mažas laive-
lis, kuriame sėdėjo Dievas, o velnias yrė“ (LTR 2991/38/). Apie pačių kūrėjų
atsiradimą sakmėse beveik neužsimenama. Tik viename variante sakoma,
kad Liucinas pasidarė iš dievo spjaudalo (LMD I 1000/32a/).

Dievo paveikslas sakmėse gana abstraktus. Niekur neįvardijama, koks
dievas. Tiesa, sakoma, kad jis gyvena danguje (LTR 2069/393/). Tačiau tai
užfiksuota tik vienoje sakmėje ir todėl šiuo faktu kaip neatsitiktiniu neatsar-
gu būtų pasikliauti. Galima konstatuoti, kad aptariamų sakmių dievas yra
kūrėjas, kad jis turi pagalbininką – jam priešišką chtoninę būtybę. Dievas
ir jo palydovas ir bendradarbiauja, ir kovoja. Opoziciniai dievo ir chtoninės
būtybės santykiai asocijuojasi su vienu būdingiausių senovės indų mitų –
griaustinio dievo Indros ir demono Vritros kova. Šis mitas interpretuojamas
kosmogoniniu aspektu⁵, tačiau yra jau kitokio turinio. Gal tik konfrontuo-
jančių mitinių būtybių porą iš dalies galėtume gretinti su dievo – velnio
konfliktu. Indra yra su griauštiniu susijęs dievas. Ar lietuvių sakmių apie pasau-
lio kūrimą dievui būdinga griaudimo funkcija? Iš lietuvių tautosakos žino-

ma, kad dievas Perkūnas, turintis šią funkciją, nuolat kovoja su velniu, tačiau nagrinėtose su kosmogonijos tema susijusiose sakmėse užsimenama apie Perkūną tik tiek, kad paleidęs perkūniją, dievas sustabdo velnio veiklą – jo skatinamą akmenų augimą. Žodžiu, pagrįstai galima kelti klausimą dėl dievo-demiurgo ryšio su griaudimo funkcija lietuvių kosmogoninėse sakmėse. Kadangi tam įrodyti stinga duomenų, klausimas lieka neišspręstas.

Dievo palydovas sakmėse įvardijamas kaip velnias, Liucipieris (Liucius ir pan.). Pastarasis vardas – krikščionybės įtakos pasekmė. Pats personažas – folklorinės prigimties. Šis dievo palydovas gali būti apibūdinamas dar ir kaip tarnas (LTR 4642/83/), brolis (SIŠLSA, Nr. 437), kitas dievas (LMD I 851/1/), vandens paukštis (LTR 1560/20/). Tad šis personažas įgyja tai vienoki, tai kitoki pavidalą ar vaidmenį, tačiau dominuojanti yra šio herojaus kaip velnio charakteristika. Kaip žinoma, velnias lietuvių mitologijoje yra chtoninė mitinė būtybė, požemio ir gyvulių pavidalo mirusiųjų valdovas⁶. N. Vėlius lietuvių etiologinių sakmių dievą ir velnią mėgina interpretuoti kaip archajinio dualizmo išraišką. Šie du personažai jam primena kitų tautų (polineziečių, melaneziečių, Amerikos indėnų, tungusų, Sibiro tautų) mitologijose žinomus brolius kūrėjus. Jie ne tik sukuria žemės paviršių, augaliją, gyvūniją, bet ir išmoko žmones naudingų darbų, įveda privalomus papročius, sutvarko visuomenės gyvenimą – jie kartu yra kultūros herojai (iš dalies kultūros herojumi gali būti laikomas velnias: jis pirmiau už žmones turėjęs dalgį, valdęs ugnį, galėjęs ją iš nagų išiebt, mokėjęs suvirinti geležį)⁷. N. Vėlius turbūt pagrįstai mano, kad velnias lietuvių etiologinėse sakmėse yra demiurgas trikssteris, tai yra nevykusiai dievo kūrėjo veiksmus pamėgdžijantis herojus⁸.

Tarp visų dievo padėjėjų pavidalų ypač įdomus jo kaip gaigalo įsivaizdavimas. Dievas su šv. Mikalojumi, sumanę sutverti žemę, siunčia gaigalą į vandenį atnešti dumblo (LTR 1560/20/). Archajiškuose pasaulio kūrimo mituose paukščio nėrimas į vandenį yra būdingas motyvas. Gana sudėtinga Šiaurės Amerikos indėnų (algonkinų) mituose atsiskleidžianti paukščių nardymo schema⁹:

Iš pradžių neria	1 paukštis ir	pasilieka jūroje	1 dieną.
Po to neria	2 paukščiai ir	pasilieka jūroje	2 dienas.
" "	3	" "	3 "
" "	4	" "	4 "
" "	5	" "	5 "
" "	visi	" "	1, 2, 3, 4, 5, 6 dienas.

Visi nėrę paukščiai sugrįžta į žemę nieko nelaimėję. Jie neparneša žemės iš dugno. Tada protėvis pasiverčia į antį ir kartu su vėžliu pasineria jūron, – išbūna ten septynias dienas ir pagaliau atneša į viršų žemės. Dalis parneštos žemės lieka protėvio panagėse. Iš tos žemės smiltelių sukuriama didelė Žemė. Ji auga vis didesnė. Vienoje iš mito versijų pasakojama, kad kūrėjas, norėdamas nustatyti Žemės didumą, siunčia savo padėjėją kojotą kiekvieną dieną augančios Žemės krašto link, idant vis iš naujo sužinotų, kiek ji išaugo. Iš pradžių kojotas tai pajėgė padaryti labai greit, bet kuo toliau, tuo daugiau prireikdavo laiko Žemės didumui patikrinti. Kai jis sugrįžo paskutinį kartą, buvo senas ir žilas – tokia didelė tapo Žemė¹⁰. Nors šis mitas paplitęs tolimoje Šiaurės Amerikoje, jame galima išvelgti panašu-

mų su lietuvių sakmėmis. Čia jau aptartoje lietuvių sakmėje, kaip ir pateiktame Šiaurės Amerikos indėnų mite, į jūros dugną neria paukštis, tiesa, tik vienas, ir nenusakoma, kiek laiko jis išbūna po vandeniu. Lietuvių sakmėse, kaip ir mite, atneštos žemės šiek tiek lieka nardžiusio veikėjo panagėse (LTR 2991/38/; LTR 4642/80/; LMD I 513/11/). Dar vienas panašumas: velnias, kaip ir kojotas, tik turėdamas kitą negu pastarasis tikslą, bėga Žemės krašto link, bet ji vis auga, ir velniui nepavyksta pasiekti Žemės galo. Paukštis neria į vandenį žemės parsinešti ir rytų slavų – baltarusių¹¹, ukrainiečių (KŠČ p. 43) – tautosakoje. Vienoje baltarusių etiologinėje sakmėje pasakojama, kad žemės parnešti į jūros dugną neria velnias gulbės pavidalu¹². Vis dėlto šie lietuvių – rytų slavų tautosakos bendrumai nekelia tokios nuostabos kaip lietuvių sakmių ir Šiaurės Amerikos indėnų mitų analogijos. Kažin ar visas jas galima laikyti tipologiniais panašumais. Tuo neįmanoma paaiškinti identiškų mito struktūros bruožų. Kas lėmė tokius aiškius ne tik bendros prasmės, bet ir struktūrinio pobūdžio skirtinguose žemynuose paplitusių mitų panašumus – tai išties kol kas dar neišspręsta problema.

Sunkumų aiškinant mitą apie Žemės sukūrimą, turintį nardymo motyvą, kyla dėl to, kad neaišku, koku laikotarpiu jis kilęs. Kaip jau buvo konstatuota, šios tematikos kosmogoninių mitų turi ne tik indoeuropiečių, bet ir kitų kalbų grupių tautos. Pati bendriausioji Žemės kūrimo mito su nardymo motyvu semantinė struktūra ar jos elementai savo šaknimis galėjo būti susiję dar su iki-indoeuropietiškuoju mitologijos sluoksniu. Tokios nuomonės apie šio mito kilmę laikosi ir germanų mitologijos tyrėjas K. Schieras, vieną savo straipsnių skyręs kosmogonijos „Voluspoje“ ir kitų pasaulio mitų apie Žemės sukūrimą analizei. Jis teigia, kad nardančių paukščių kosmogonijos motyvas labai senas ir tikriausiai atsirado dar ikiindoeuropietiškuoju periodu¹³. Mitas, kilęs senų senovėje, ilgainiui galėjo patirti kitų – vėlesnių mitologinių sistemų įtaką. Dėl to ir būtina į mitą pažvelgti ne vien sinchroniniu aspektu – kaip į sustingusių mitinių elementų kombinacijas, bet ir diachroniniu požiūriu – kaip į ilgainiui kitusį, įvairių įtakų veikiamą reiškinį. Nuo šitokio istorinio požiūrio neatsiejamas ir komparatyvistinis aspektas. Skverbiantis į mito praeitį, nepaprastai svarbu pamatyti jo visumą – ieškoti mito paplitimo arealo ar bent jau toliau pasklidusių panašumų bei analogijų.

¹ *Kerbelytė B.* Sakmės ir padavimai apie pasaulio kilmę // *Žmonės ir religija.* – V., 1977. – P. 129.

² *Vėlius N.* Chtoniškasis lietuvių mitologijos pasaulis. – V., 1987. – P. 116–126.

³ *Schmidt W.* Das Tauchmotiv in Erdschöpfungsmythen Nordamerikas, Asiens und Europas // *Mélanges de linguistique et philologie offerts a Jacq. van Ginneken.* – Paris, 1973. – P. 111–122; *Schier K.* Die Erdschöpfung aus dem Urmeer und die Kosmogonie der Völospa // *Märchen, Mythos, Dichtung.* – München, (1963). – P. 326.

⁴ *Белорусский сборник. Сказки космогонические и культурные / Собрал Е. Р. Романов.* – Витебск, 1891. – P. 170.

⁵ *Кеўнер Ф. Б. Я.* Труды по ведийской мифологии. – Москва, 1986. – P. 31.

⁶ *Vėlius N.* Min. veik. – P. 275–276.

⁷ Ten pat. – P. 119.

⁸ Ten pat.

⁹ Schmidt W. Op. cit. – P. 114–115.

¹⁰ Ten pat. – P. 116.

¹¹ Белорусский сборник. – P. 1–10, 153–155.

¹² Смоленский этнографический сборник / Составил В. Н. Добровольский. – Санкт-Петербург, 1891. – D. I. – P. 229–230.

¹³ Schier K. Op. cit. – P. 326.

DISSEMINATION AND PURPORT OF THE LEGENDS OF THE CREATION

NIJOLĖ LAURINKIENĖ

Summary

The semantic type of the legend of the Creation is under discussion. The legend tells that at the beginning of the world God ordered Velnias (a devil) or some other assistant to dive into the sea for some soil. God strewed the brought sand – vast plains emerged. Velnias attempted to mimic God by spitting the hidden sand out – hills and marshes appeared. The legend resembling the archaic myth is known in the whole Lithuania. Variants located in some regions feature specific peculiarities due mostly to the influence of Christianity. The worldwide myth of the Creation is familiar to Europe, Asia, North America and Western Africa. The question arises what caused the analogies and extremely identical semantic structure of the myth found in different continents. The myth of the Creation with the diving motif is considered to have been made up even as early as the pre-Indo-European period.